

TIIVISTELMÄ

PÄIVÄYS 28.4.2026

TEKIJÄ Johanna Porola	KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Äänisuunnittelun maisteriohjelma
KIRJALLISEN OSION / TUTKIELMAN NIMI (Moni)aistisuus äänimateriaalin tuottamisen prosessissa	KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (SIS. LIITTEET) 42 s.
TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI Bliss. Koollekutsuminen ja koreografia: Anna Torkkel. Tanssi: Marika Peura, Tuija Lappalainen ja Mira Kautto. Valosuunnittelu: Kristian Palmu. Äänisuunnittelu: Johanna Porola. Pukusuunnittelu: Piia Rinne. Lavastus: Kristian Palmu ja Piia Rinne. Ensi-ilta: Kiasma-teatteri / Kansallisgalleria 29.10.2025. Taiteellinen osio on Teatterikorkeakoulun tuotantoa ☐ Taiteellinen osio ei ole Teatterikorkeakoulun tuotantoa (tekijänoikeuksista on sovittu) ☒ Taiteellisesta osiosta ei ole tallennetta ☐	
<p>Tässä opinnäytteessä tarkastelen Bliss-nykytanssiesityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessin moniaistisuutta, joka ilmenee kirjoitusprosessin aikana löydettyssä kolmivaiheisessa praktiikassa.</p> <p>Ennen opinnäyteprosessin alkua huomaan, että etsin usein ”juuri oikeanlaista” ääntä kuvaamaan tiettyä asiaa, tunnetta tai tapahtumaa. Miten tämä ajatusketju minulle oikeanlaisista äänistä syntyy? Tähän asti olen tyytynyt kuvailemaan työskentelyäni sanalla intuitiivinen. Tässä opinnäytteessä haluan oppia ymmärtämään omaa praktiikkaani syvällisemmin. Äänimateriaalin tuottamisprosessia purkaessani huomaan, että työskentelystäni hahmottuu moniaistinen kolmivaiheinen sana-(mieli)kuva-ääni-prosessiketju. Tutkimuskysymykseni on: miten moniaistisuus ilmenee Bliss-nykytanssiesityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessissa?</p> <p>Opinnäytteen taiteellisena osana on äänisuunnittelu Bliss-nykytanssiteokseen. Rajaan kirjallisessa osassa tarkastelun kohteeksi äänimateriaalin tuottamisen prosessin ennen työryhmän yhteisiä treenejä. Esittelen opinnäytteessä kolmen osan visuaaliset prosessiketjut ja notaatiot. Osien prosessien yhteneväisyyksien takia tarkastelen Praktiikka-luvussa syvällisemmin vain Kevät-osaa.</p> <p>Lähtökohtaisena teoreettisena viitekehystenä toimii äänimateriaalin tuottamisen prosessin reflektiassa mukana kulkeva fenomenologinen kokemuksellisuus; kuvaileva teksti keskustelee muun muassa Merleau-Pontyn aistisuuteen liittyvien filosofisten ajatusten kanssa. Käsittelem moniaistisuutta ja synestesian käsitettä sekä tieteellisten että taiteellisten lähteiden avulla. Yhdistän muun muassa kirjallisuustieteilijä Vanessa Lohin tuoreen, vuonna 2023 julkaistun väitöskirjan sisältämää synestesiaan liittyvää neurotieteellistä tutkimustietoa ja arkkitehti Juhani Pallasmaan taidefilosofisia havainnoiteja. Pysin käsittelemään moniaistisuutta ja synestesiaa monipuolisesti ja tuomaan ilmi aiheisiin liittyviä eriäviäkin ajatuksia.</p> <p>Praktiikka-luvussa sitoutan löydettyä moniaistisuuden teoriaa prosessiketjun kokemuksellisiin havaintoihin ja pohdiskelen äänen tuntoisuutta, muotoa, väriä ja konseptuaalisuutta. Huomaan, että praktiikassani toteutuu assosiativinen ja metaforinen aistien välinen käännöstyö. Moniaistisuuden ja synestesian olemassaolo on suuri selkiyttävä havainto suunnitteluprosessistani. Tutkimuskysymyksen esille nostamat havainnot koskevat erityisesti Bliss-nykytanssiesityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessia, mutta löydetty tieto praktiikkani moniaistisesta prosessiketjusta on yleisemmin suunnittelupraktiikkaani liittyvää tietoa ja sovellettavissa muihinkin teoksiini.</p> <p>Moniaistisuutta ja synestesiaa tutkittuani ajattelen aistisuuden olevan osa jokaisen elollisen perustavanlaatuisista, persoonallista olemusta; ei ole monimutkaista, ihmeellistä ja poissulkevaa moniaistisuutta, on vain meille kaikille elollisille olennainen, moninainen aistisuus. Ajattelen, että moniaistinen tapa ajatella ääntä voisi tehdä äänisuunnittelun prosesseista kokonaisvaltaisempia. Kirjoitusprosessin aikana löydetty symboliikan ja synestesian semanttinen yhteys voisi toimia kiinnostavana jatkotutkimuksen aiheena; toisaalta olisi myös kiinnostavaa tutkia moniaistisuutta esityskontekstissa työryhmän ja/tai yleisön kautta.</p> <p>Tekstiä kuvittavat omien valokuvieni lisäksi Eva-Liisa Orupöldin Kiasma-teatterin esityksestä ottamat esitysvalokuvat sekä Hertta Kiiskin Bliss-kuva.</p>	
ASIASANAT Äänisuunnittelu, taiteellinen työ, nykytanssi, monialaisuus, moniaistisuus, aistihavainnot, aistilyherkkyys, herkkyys, aistit, materiaalisuus, synestesia, mielikuvat, assosiaatio, symboliikka, metaforat, ideointi, fenomenologia, filosofia, neuromoninaisuus, queer, reflektio.	

SISÄLLYSLUETTELO

TALVI	4
1. JOHDANTO	7
2. LÄHTÖKOHTIA	11
3. MONIAISTISUUS	15
3.1. <i>KOHTI SYNESTESIAA</i>	16

---

4. BLISS	21
5. MONIAISTINEN PRAKTIIKKA	26
KEVÄT	27
5.1. <i>SANA</i>	30
5.2. <i>(MIELI)KUVA</i>	30
5.3. <i>ÄÄNI</i>	31

SYKSY	35
6. PÄÄTELMIÄ	37

Lähteet

TALVI

yö, kuolema, adagio, hiljaisuus, pysähtyminen, Sibeliuksen Andante festivo, matala, HILJAISUUS, tauot, eleettömyys vs dramatiikka, leikkisyys vs vakavuus, ääntä hiljaa & kovaa, horros, lumi, yksinkertaisuus, monokordi, syke laskee, suru, urkupilli, korkea & matala ääni vastaavat, vaipuu hengitykseen, karhu nukkuu, pysähtyneisyys, talven loitsu?, rauha, daksofoni, karhut herää?, kylmä, minimalistinen, tähdet, joku kirkas elementti pyörii korkealla?, oikea & vasen vuorottelu

Olen teini-ikäinen ja pyöräilen kovaa vauhtia myöhään illalla keskitalven pakkasessa lapsuudenkotiini. Olen lumoutunut ylläni kaartuvasta sinimustasta taivaasta, jossa vilkkuvat kaukaiset, valkoiset tähdet. Lähiössä ei liiku ketään muuta, on hyvin hiljaista ja jotenkin kohottunut, maaginen tunnelma.

LUMIKIDE TAI TÄHTI

LUMIPEITE

KARHU

TALVI
74 bpm
6 min 57 s

LUMIKIDE TAI TÄHTI

Pieniä, hyvin kirkkaita partikkeleita helkkyä
kaukana hiljaisessa avaruudessa:
mikroskooppisia valkoisia välkähdyksiä
vasten mustaa.

Vasemmalta kuuluvia
itse puusta ja muovista valmistetun huilun äänestä
tehdyllä samplerilla soitettuja
erittäin korkeataajuisia, väriseviä, yksittäisiä säveliä.

KARHU

Matala lempeä murina.
Otus, olio, ei-ihminen.

Oikealta kuuluvia
vanhan puisen urkupillin äänestä
tehdyllä samplerilla soitettuja
lyhyitä, keskimatalia huokauksia
sekä keskeltä kuuluva voimakas,
erittäin matala pidempi sointu.

LUMIPEITE

Kuiva, hiljainen, huokoinen massa
ja rauhallinen, lohdullinen, toistuva rytmi:
hidastuva, kiireetön, pysähtynyt.

Stereona kuuluvia
vanhan puisen urkupillin äänestä
tehdyllä samplerilla soitettuja
huokoisia, sumutorvimaisia, keskimatalia looppeja,
yläkeskitaajuinen kaikuva pyörivä rytmi
ja keskimatala rauhallinen kuiva pulssi.

Bliss / Talvi. Kuva: Eva-Liisa Orupõld 2025.

1. JOHDANTO

Ennen johdantoa esitelty visuaalinen notaatio kuvaa tämän opinnäytteen taiteellisen osan eli Bliss-nykytanssiteoksen yhden osan, Talven, moniaistista äänimateriaalin tuottamisen prosessia sekä osaan sisältyviä äänielementtejä. Alla on Talvi-osan yksi äänielementti: Lumikide tai tähti. Elementti on inspiroitunut suunnitteluvaiheen alussa muistiinpanovihkooni kirjoittamistani sanoista *tähdet ja joku kirkas elementti pyörii korkealla* sekä näistä sanoista heränneestä mielikuvasta eli muistosta, jossa pyöräilen teininä talviyössä. Miten sanoista syntyy mielikuvia ja mielikuvista ääniä?

LUMIKIDE TAI TÄHTI

Pieniä, hyvin kirkkaita partikkeleita helkky
kaukana hiljaisessa avaruudessa:
mikroskooppisia valkoisia välkähdyksiä
vasten mustaa.

Vasemmalta kuuluvia
itse puusta ja muovista tehdyn huilun äänestä
tehdyllä samplerilla soitettuja
erittäin korkeataajuisia, väriseviä, yksittäisiä säveliä.

Bliss ensiesitettiin Kiasma-teatterilla syksyllä 2025. Sain esitysten jälkeen kommentin, että äänisuunnitteluni on hyvin abstraktia. Olin yllättynyt, koska mietin ennen esityksiä, että ovatko äänet liiankin kuvailevia tai kerronnallisia. Vaikka vuodenajoista innoittunut äänisuunnittelu ei tavoittelekaan realistista tai narratiivista luontokuvausta, äänelliset toteutukset tuntuvat silti itselleni hyvin yksinkertaisilta, selkeiltä ja johdonmukaisilta. Esimerkiksi yllä kuvattu kylmä, kirkas korkeataajuinen pisteääni kuvaa valkoista pientä tähteä avaruudessa.

Huomaan, että hahmotan ja olen aina hahmottanut äänet jollain itselleni aiemmin määrittelemättömällä, hyvin ehdottomalla tavalla. Etsin usein ”juuri oikeanlaista” ääntä kuvaamaan tiettyä asiaa, tunnetta tai tapahtumaa. Miten tämä ajatusketju minulle oikeanlaisista äänistä syntyy? Noudatanko tiedostamattani jotain metodia? Tähän asti

olen tyytynyt kuvailemaan työskentelyäni sanalla intuitiivinen. Tässä opinnäytteessä haluan oppia ymmärtämään omaa praktiikkaani syvällisemmin.

MONIAISTINEN PROSESSI

Aloitin kirjoittamalla auki koko Bliss-nykytanssiesityksen äänisuunnitteluprosessin, josta kiinnostuksen kohteeksi rajautui äänimateriaalin tuottamisen prosessi. Esittäväälle taiteelle epätyypillisesti opinnäytteessä tarkasteltavien osien äänimateriaali on syntynyt suurimmaksi osaksi ennen työryhmän treenikauden alkua. Suunnitteluprosessin purkamisen lisäksi pohdiskelin omia, työskentelyyni vaikuttavia kontekstuaalisia lähtökohtia.

Filosofi Maurice Merleau-Pontyn mukaan taiteellisessa prosessissa ”ruumis ottaa maailman haltuunsa” (Merleau-Ponty & Luoto & Roinila 2012, 315). Äänimateriaalin tuottamisen prosessin ja omien lähtökohtien purkaminen alkoi paljastaa moniaistisen tavan hahmottaa maailmaa. Eri aistien välille muodostuu prosessin aikana risteäviä kytköksiä: materiaallinen ääni yhdistyy synesteettisesti tuntoiseen ja visuaaliseen havainnointiin. Huomaan, että äänimateriaalin tuottamisen prosessini voidaan jakaa kolmivaiheiseen sana-(mieli)kuva-ääni-prosessiketjuun. Tarkastelen tätä kolmivaiheista prosessiketjua Moniaistinen praktiikka -luvussa.

VIITEKEHYKSIÄ

Lähtökohtaisena teoreettisena viitekehysenä toimii äänimateriaalin tuottamisen prosessin reflektiossa mukana kulkeva fenomenologinen kokemuksellisuus; kuvaileva teksti keskustelee muun muassa Merleau-Pontyn aistisuuteen liittyvien filosofisten ajatusten kanssa. Käsittelen moniaistisuutta ja synestesian käsitettä sekä tieteellisten että taiteellisten lähteiden avulla. Yhdistän muun muassa kirjallisuustieteilijä Vanessa Lohin tuoreen, vuonna 2023 julkaistun väitöskirjan sisältämää synestesiaan liittyvää neurotieteellistä tutkimustietoa ja arkkitehti Juhani Pallasmaan taidefilosofisia havainnointeja. Pyrin käsittelemään moniaistisuutta ja synestesiaa monipuolisesti ja tuomaan ilmi aiheisiin liittyviä eriäviäkin ajatuksia. Sitoutan löydettyä moniaistisuuden teoriaa praktiikkani kokemuksellisiin havaintoihin.

KYSYMYKSIÄ

Tutkimuskysymykseni kuuluu: miten moniaistisuus ilmenee Bliss-nykytanssiesityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessissa? Säveltäjän ajattelua tutkinut Ulla Pohjannoro tuo esille väitöksessään F. E. Sparshottin ajatuksia prosessin uniikista, kehittyvästä luonteesta (Pohjannoro 2013, 39). Tutkimuskysymyksen esille nostamat havainnot koskevatkin erityisesti Bliss-nykytanssiesityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessia: toisen esityksen kohdalla toisena aikana prosessi voi näyttäytyä hyvinkin erilaisena. Tutkimuskysymykseen liittyen löydetty tieto praktiikkani kolmivaiheisesta moniaistisesta prosessiketjusta on kuitenkin yleisemmin suunnittelupraktiikkaani liittyvää tietoa ja sovellettavissa muihinkin teoksiini. Moniaistinen tapa ajatella ääntä ja (ääni)suunnittelua voinee inspiroida lukijaakin.

Oman praktiikkani tutkimisen ohessa pyrin purkamaan ja tarkastelemaan usein mystisenä pidettyä luovaa ideointiprosessia mahdollisimman tarkasti ja selkeästi. Opinnäytteeni avaa äänisuunnitteluprosessin äänimateriaalin tuottamisen vaihetta nimenomaan suunnittelijan näkökulmasta, apuna löydetty kolmivaiheinen prosessiketju. Suunnittelijälähtöisyys tuo toivottavasti esille tarkkoja ja autenttisia näkökulmia ja havaintoja.

METODEISTA

Prosessimuotoisesti syntynyt opinnäyte pohjautuu lähtökohtaiselta aineistoltaan omien havaintojeni fenomenologiseen, reflektiiviseen kokemuksellisuuteen. Moniaistisuuden mukaisesti koko ”maailma on subjektiivinen ilmiö, joka rakentuu oman mielemmes sisällä”, kuten käsityötieteen emeritaprofessori Pirkko Anttila avaa kirjassaan filosofi Edmund Husserlin ajatuksia (Anttila 1996, 285). Opinnäytteessä käytetty kieli on kauttaaltaan kuvailevaa. Sanaton, aistimellinen tieto on tärkeä osa aukikirjoitetusta äänisuunnitteluprosessista nousevaa analyysiä. Anttila kirjoittaa: ”Suomenkielinen sana tunne on alkuperältään samaa kuin tuntea, tunnistaa, siis sitä kautta saada tietää jotakin” (Anttila 1996, 29). Hermeneuttisen, tulkitsevan tutkimusotteen mukaisesti tunteminen kulkeekin koko ajan tiedon hahmottamisen mukana.

TYÖN KULKU

Seuraavassa kappaleessa käyn ensin läpi tätä työtä viitoittavia kontekstuaalisia lähtökohtiani. Sen jälkeen tarkastelen moniaistisuutta ja synestesiaa tieteellisten ja taiteellisten lähteiden avulla. Tämän jälkeen avaan opinnäytteen taiteellisen osan eli Bliss-nykytanssiesityksen konseptia, prosessikulkua ja suunnitteluprosessin työkaluja. Bliss-kappaleen jälkeen esittelen kolmivaiheista moniaistista praktiikkaani. Lopuksi reflektoin koko tutkimusprosessia ja pohdin löydettyjä havaintoja, kuten kokonaisvaltaisemman kehollisen ymmärryksen mahdollisuuksia. Mietin myös kiinnostavia jatkokysymyksiä. Opinnäytteen kirjallisessa osassa esiintyvät kursivoidut sanat ovat poimintoja muistiinpanovihostani ajalta 13.1.-22.10.2025. Merkinnät perustuvat sekä Bliss-nykytanssiteoksen koreografi Anna Torckelin kanssa käytyihin keskusteluihin että omiin pohdintoihini.

2. LÄHTÖKOHTIA

•

”Suunnittelutehtävä sijaitsee lopulta suunnittelijan koko persoonallisuudessa ja ruumiissa, ja suunnittelutehtävä on pikemmin eletty kuin ymmärretty.”

-Juhani Pallasmaa
(Pallasmaa & Heininen-Blomstedt 2017, 11)

•

Taidefilosofi John Dewey kirjoittaa: ”Päästäksemme syvälle johonkin asia-ainekseen meidän on ensin sukeltettava siihen” (Dewey 2010, 71). Olen ihmisenä herkkä ja herkistynyt aistimaan sekä aineettomia että aineellisia asioita. Tunnen ja tunnistan ihollani ja sormenpäilläni tarkasti vaatteiden materiaaleja, haistan herkästi hajuja, nautin ruokien erilaisista mauista ja havainnoin vilkkaasti ympäristöäni. Aistin herkästi sekä ihmisten että muunlaisten kehollista kommunikointia ja vallitsevia tunnelmia. Aistielämykset tuntuvat kehossani hyvin kokonaisvaltaisilta ja välillä kuormittaviltakin. Minun on esimerkiksi hyvin vaikea keskittyä keskustelemiseen, jos tilassa soi samaan aikaan joku kappale: musiikki vie minut hyvässä ja pahassa täysin mennessään. Äänityöskentelyyn kunnolla uppoutuakseni tarvitsen kiireetöntä aikaa hyvin hiljaisessa ja yksityisessä ympäristössä, mieluiten kotonani.

MONIALAISUUS

Pallasmaa kirjoittaa: ”Jokainen taidemuoto työstää metafysisistä ajattelua sille ominaisella välineellään ja aistimellisen osallistumisen kautta” (Pallasmaa & Heininen-Blomstedt 2016, 37). Olen aikaisemmalta koulutukseltani vaatetussuunnittelija ja olen myös ollut paljon tekemisissä nykyaidekentän kanssa. Olen kiinnostunut erilaisista materiaalisuuksista ja niiden tuomista mahdollisuuksista. Äänialalle päädyin ääneen olemukseen liittyvän rajattomuuden takia: vaate on hitaasti muunneltavaa konkretiaa, mutta ääni voi muuntua loputtomasti ja kadota. Taustani äänen parissa on erityisesti lyriikkapainotteisessa kokeellisessa elektronisessa soolomusiikkiprojektissa, jossa suunnittelin esiintymisasuni, musiikkivideot, keikkojen visuaalit ja välillä keikkatilatkin;

kokonaisvaltainen konseptuaalisuus on aina kiehtonut minua. Äänisuunnittelijana olen toiminut miltei pelkästään nykytanssin parissa. Nykytanssiesityksissä yhdistyy moniaistisesti tuntoisuus, visuaalisuus, kuunteleminen ja joskus parfyymituoksujen haistelukin. Kerran saimme erään esityksen aikana syödä yleisössä pienet vaaleanpunaiset leivokset.

ESTETIIKASTA

Dewey jatkaa: ”Taiteen tuotantoprosessi suhteutuu elimellisesti havainnon esteettisyyteen --” (Dewey 2010, 66). En koe lähtökohtaisesti pyrkiväni tietynlaiseen, esimerkiksi klassisesti kauniiseen tai harmoniseen lopputulokseen, vaan ajattelen lähestyväni ääniä vertauskuvallisuuden kautta: etsin vaikka ohutta, sileää, alakuloista ääntä. Ajattelen siis korostavani alustavissa valinnoissani käsitteellistä puolta. Samoin kuin vaatteissa, innostun äänissä lukemattomista eri tyyleistä ja materiaaleista. Erityisen mielenkiintoni herättävät hieman oudot, ehkä ruminakin pidetyt asiat: tuota en olekaan nähnyt tai kuullut ennen tai ainakaan pitkään aikaan! Huomaan mallintavani estetiikan professori Ossi Naukkarisen esittelemää ajatusta kaunis-ruma-janan ääripäiden kiinnostavuudesta: sekä negatiiviset että positiiviset asiat janalla herättävät eniten ihastusta (Naukkarinen 2009, 134). Sekä yleinen käsitys että oma mielipiteeni rumuudesta tai kauneudesta toki vaihtelee.

MATERIAALISUUKSIA

Deweyn mukaan taiteilija on ”epätavallisen herkkä asioiden ominaislaaduista” (Dewey 2010, 67). Materiaalisuuden runsautta ja ennakkoluulotonta yhdistelyä miettiessäni mieleeni palaa yhtäkkiä äitini 1980-luvulla pariisilaisesta pikku putiikista ostama mintunvihreä silkkiasu. Muistan pienenä ihailleen asun lukemattomia, kiehtovia yksityiskohtia. Erilaisista materiaalisuuksista ja tunnuista on koostettu mielenkiintoinen kokonaisuus: pitsiä, helmiä, mattaa, kiiltävää, kevyttä, kovaa. Näin hahmotan myös erilaisten äänten materiaalista rikkautta ja yhdistelyn mahdollisuutta; suunnittelemani äänimaisemat ovatkin miltei aina kollaasimaisia kokoelmia erilaisista lähteistä poimittuja ääniä. Näin erityisesti koko elämän kirjoja esittelevässä Bliss-esityksessä. Huomaan

ajattelevani myös ääntä hyvin haptisena aineksena: se voi olla rosoista, lämmintä tai painavaa.

Yksityiskohta äidin asun jakusta. Kuva: Pirjo Porola 2026.

QUEER

Herkullisista buffet-pöydistä nauttivana en ole koskaan ymmärtänyt intressiä pysytellä tiukasti tietyn genren tai edes ammatin rajoissa. Genrevastaisuus liittyy kohdallani laajemminkin tapaan elää maailmassa. Synestesian neurotieteellistä olemusta väitöksessään tutkiva Loh nostaa esille tutkija Nick Walkerin Neuroqueer Heresies-teoksessa esitellyn neuroqueering -praktiikan. LGBTQ+-liikkeen sisällä kehittynyt queer merkitsee normatiivisista kategorioista vapautumista, intersektionaalisuutta ja vapautta. Neurolla viitataan neurodiversiteettiin eli faktuaalisestikin jokaisen yksilön lähtökohtaisesti uniikkiin olemukseen ja olemiseen. Praktiikkana neuroqueereys vapauttaa erilaisten normatiivisuuksien rajoituksista. (Loh 2023, 167-170.) Juuri näin vapaasti olen itsekkin aina hahmottanut tekemistäni. Tässä äänimateriaalin tuottamisen

prosessissa neuroqueering voisi tarkoittaa moniaistisuutta, genrettömyyttä ja kokeilemisen iloa.

.

Mutta vaikka en itseäni mihinkään tiettyyn genreen haluaisikaan lukita, tiedostan kuitenkin ponnistavani tietynlaisesta pienestä joukosta nykykulttuurista ja kokeilevasta visuaalisuudesta kiinnostuneita ihmisiä. Nykytanssikenttä taas on Suomen ja koko maailman mittakaavassa melko suppea. Bliss-esitys asettuu kokeelliselta estetiikaltaan tässä jo lähtökohtaisesti pienessä segmentissä erittäin marginaaliseen lokeroon.

3. MONIAISTISUUS

.

”Minusta tuntuu pikemminkin,
että musiikki liittyy mielessäni selvästi muihin aisteihin
ja että olen näistä liittymistä vain osittain tietoinen.
Ihmisen hengitys, linnun lento,
valon jatkuvat vaihtelut, meren rytmit ja tuoksut --”

-Kaija Saariaho: Muutama ajatus konsertoista
(Saariaho 2005, 21)

.

Äänien aistimisesta puhuttaessa ajattelemme ensisijaisesti kuuloaistia: kuuntelemme korvillamme esimerkiksi kitaran nylonkielien näppäilyn pehmeää immateriaalista ääntä ja rytmiä. Todellisuudessa kuulemisen kokemuksemme on moniaistillinen ja lähtökohdiltaan haptinen eli tuntoaistinen tapahtuma (Pallasmaa & Heininen-Blomstedt 2016, 11). Ääniaallot värähtelevät koko tilassa ja kehoissamme: tämän värähtelyn voi fyysisesti havaita esimerkiksi matalia bassotaajuuksia toistamaan suunniteltujen subwooferien avulla (Trower 2012, esipuhe). Pallasmaa kirjoittaa: ”Liitymme maailmaan aistiemme välityksellä” (Pallasmaa & Heininen-Blomstedt 2017, 10). Kaikki mitä tunnemme, ajattelemme ja tiedämme, perustuu aistimelliseen, keholliseen olemiseemme (Pallasmaa & Heininen-Blomstedt 2017, 10).

Tämänhetkisen tiedon valossa ihmisen aistit on yleisesti länsimaissa jaettu Aristoteleen filosofiaan perustuvaan viiteen aistiin seuraavassa hierakisessa arvojärjestyksessä tärkeimmästä vähiten tärkeään: näkö, kuulo, haju, maku ja tunto (Pallasmaa 2012, 38-39). Erillisen viiden aistin sijaan psykologi James J. Gibson luokittelee viisi eri aistijärjestelmää: ”visuaalinen, kuulo-, maku-tuoksu-, perustava orientaatio- ja haptinen aistijärjestelmä” (Gibson Pallasmaa 2012, 39 mukaan). Filosofin Rudolf Steiner taas luettelee jopa ”kaksitoista aistia: kosketusaisti, elämän aisti, liikkumisen aisti, tasapaino, haju, näkö, lämpötila-aisti, kuulo, kieliäisti, käsitteellinen aisti, sekä minuuden aisti” (Steiner Pallasmaa 2012, 39 mukaan). Vaikkapa olemassaolon ja minuuden tajua tuntuukin olevan hankala selittää vain viiden erillisen aistin avulla. Tuntuu myös

loogiselta, että aistien välillä tapahtuisi kytköksiä ja vuorovaikutusta. (Pallasmaa 2012, 38-41.)

3.1. KOHTI SYNESTESIAA

Bliss-esityksen äänimateriaalin suunnitteluprosessia reflektoidessani törmään ensimmäistä kertaa käsitteeseen synestesia. Synestesia (kreikan *syn* = yhdessä + *aesthesis* = aistimus) on yleisesti käytetty termi, joka viittaa tilanteeseen, jossa yksi havainto saa aikaan toisen havainnon, jota ei ole konkreettisesti havaittavissa kohteen ulkoisessa ympäristössä (Loh 2023, 18). Synestesiassa erillisiksi jaotellut aistit siis risteytyvät tai sekoittuvat. Bliss-esityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessissa synesteettiset kokemukset nousevat esiin praktiikan viimeisessä vaiheessa, kun alan ”kuulla” (mieli)kuvia ääninä: hahmotan vaikkapa Talvi-osan mielikuvamuistossa olevan hiljaisen lumimassan olemuksen huokoisena, urkupillin äänistä koostuvana harmaasinivihreänä pulssina.

Kasvatustieteiden emeritusprofessori Heikki Ruismäen synestesiaa käsittelevässä tapaustutkimuksessa todetaan, että yleisimmässä synestesiamuodossa ääni yhdistyy värihavaintoon (Ruismäki 1999). Synestesiasta on useita erilaisia alatyyppejä: grafeemi-väri-synestesiassa numerot ja/tai kirjaimet aiheuttavat väriaistimuksen ja makusynestesiassa esimerkiksi sanat laukaisevat makuaistimuksen (Loh 2023, 18). Taiteilija Daria Martin tutkii toimittamassaan kirjassaan vasta vuonna 2005 määriteltyä peilikosketus-synestesiaa, jossa henkilö kokee taktiilisia tuntemuksia nähdessään toista henkilöä tai jopa objektia kosketettavan (Martin 2018, 9). Lohin mukaan vain noin neljä prosenttia väestöstä on päivittäin moniaistisia kokemuksia kokevia kliinisiä synesteetikkoja, joiden aistimukset vaihtelevat keskenään, mutta pysyvät heille itselleen kautta elämän täysin samanlaisina (Loh 2023, 5).

Neurologi Richard Cytowic kirjoittaa artikkelissaan synestesian emotionaalisuudesta ja havaintoihin liittyvästä varmuuden ja todenmukaisuuden tunteesta (Cytowic 1995, 9, 15). Ruismäki haastattelee tapaustutkimuksessaan pianopedagogia ja toteaa: “-- tulkitsisin, että väriassosiaatiot ovat musiikkia kuunnellessa valtaosin tahdosta riippumattomia ja ne tapahtuvat automaattisesti, kyseiselle henkilölle absoluuttisina ilmentyminä” (Ruismäki

1999). Synesteettisiin kokemuksiin liittyvä absoluuttisuus alkaa resonoida minussa: perustuvatko voimakkaat ja selkeät visioni juuri oikeanlaisesta äänestä osittain tähän ilmiöön? Ruismäen tapaustutkimuksessa puhutaan ”puhtaasta” synesthesiasta (Ruismäki 1999): en kuitenkaan ainakaan tiedosta hahmottavani aina vaikkapa E-duuria tietyn värisenä, vaan ajattelen käyttäväni väri-ääni-synestesiaa suunnitteluprosessissa yhtenä assosiatiiivisena työkaluna.

Monissa lähteissä kliininen synestesia erotetaan satunnaisista synesteettisistä kokemuksista. Alan kuitenkin itse hahmottaa aistikytkökset osana lähtökohtaisesti moniaistista olemustamme; entäpä jos näennäisesti vain osalla väestöstä selkeästi havaitut aistiset kytkökset ovatkin todellisuudessa jokapäiväisiä, tiedostamattomia tai piilossa olevia ilmiöitä?

KOHTI AISTISUUTTA

Vapaasti suomentaen Merleau-Ponty kirjoittaa: “Synesteettinen näkökulma on sääntö” (Merleau-Ponty & Landes & Lefort 2012, 238). Martin viittaa tekstissään psykologisiin tutkimuksiin, joiden mukaan synestesia olisi osa ihmisvauvan kehityskaarta (Martin 2018, 9). Synnymme siis mahdollisesti kaikki moniaistisesti elämää havainnoivina olentoina. Filosofin Brian Massumin mukaan synestesiaa kokevat eivät täten lisäksi normaaliin kehityskulkuun mitään; heidän kohdallaan synesteettisten ominaisuuksien karsiminen vain tapahtuisi vähemmän tehokkaasti (Massumi 2018, 194). Massumi nostaa tekstissään esille filosofi ja semiootikko Charles Peircen ajatuksen: myös neurotyypillinen ihminen kokee tosiasiaa moniaistisia yhdistelmiä, joita yksi aisti dominoi (Massumi 2018, 195).

Paljon synesthesiasta kirjoittanut tutkija ja monialainen taiteilija Bulat Galejev laajentaa synesthesian käsitettä aistien samankaltaisuuteen perustuvaksi, aistilliseksi assosioinniksi, joka on normaali ilmiö etenkin taiteen alalla. Galejev normalisoi sensorisen integraation koko ajan ihmisen toiminnassa mukana olevaksi, alati muuntuvaksi ilmiöksi, eikä erityiseksi, harvojen omaavaksi ominaisuudeksi. (Galejev 1993; Galejev 1999, 14.4.2026.) Synesthesian ajattelemisen multisensorisena tapana kokea maailmaa tuntuu

avaavalta, huomioonottavalta ja myös loogiselta ajattelutavalta: ehkä emme voi varmuudella luokitella toisten kokemuksia?

Synesteettiset tai moniaistiset kokemukset liittyvät omalla kohdallani usein rauhallisiin hetkiin, jolloin olen syventynyt tekemiseeni yksin esimerkiksi työhuoneessani. Kasvatustieteiden gradussaan synesthesiaa tutkineen Lasse Nissilän mukaan synesteettiset kokemukset mahdollistuvatkin vain aistiärsykeettömissä, rauhallisissa tilanteissa (Nissilä 2001, 61). Loh kirjoittaa väitöksessään theta-tilasta, joka on aivojen syvärentoutunut, meditatiivinen tila. Lohin mukaan theta-tila edistää aivojen vastaanottavaisuutta, joka mahdollistaa semanttisessa tietojärjestelmässä tapahtuvien asioiden tunkeutumisen tietoisuuteen. Loogisen päättelyn sijaan aivot luovat theta-tilassa yhteyksiä jo tiedostamiemme asioiden välille yllättävilläkin tavoilla. (Loh 2023, 73.)

Bliss / Linnut. Kuva: Eva-Liisa Orupöld 2025.

KÄSITTEELLINEN MONIAISTISUUS - SYNESTESIAN SEMIOTIIKKA

Aloitin Bliss-esityksen äänimateriaalin tuottamisprosessin sanallistamisen mielessäni käsite ”symboliikka”: tietynlainen ääni todella symboloi minulle tietynlaista materiaalisuutta tai tunnetta. Martin nostaa esille psykologi Lawrence Marksinkin väittämän,

jonka mukaan synestesia ja metafora syntyvät aivoissa samassa paikassa (Martin 2018, 8). Viimeaikaisissa neurologisissa tutkimuksissa onkin selvinnyt, että kliinisessä synestesiassa esiintyvät moniaistiset kytkökset ovat itseasiassa käsitteellisiä ideoita, jotka ovat neurologisesti yhteydessä fyysiseen aistihavaintoon. Loh tarkastelee tekstissään kognitiopsykologi Beat Meierin näkemystä, jonka mukaan synestesia representoituu pelkkien aistiärsykkeiden sijaan semanttisessa tietojärjestelmässä. Synestesiaa ei siis laukaise aistimus vaan aistijan tulkinta ärsykkeestä. (Loh 2023, 18-19.)

.

“-- we ought to say that we are in thought and not that thoughts are in us.”

-Charles Saunders Peirce
(Peirce Chemero 2018, 177 mukaan)

.

Yksilön tulkinnalliseen kokemukseen liittyy aina subjektiivisuus. Pohdinkin kirjoittamisen aikana myös yllä olevassa sitaatissa lainatun Peircen semioottista merkkiteoriaa, jossa tarkastellaan omaksumiamme, subjektiivisia merkitystasoja. Loh puhuu ”henkilökohtaisesta aistisuuden semantiikasta” (Loh 2023, 93) ja nostaa esiin kielitieteilijä Clive Scottin ajatuksia eri aistien välillä tapahtuvasta vuorovaikutteisesta kääntämistyöstä (Loh 2023, 16). Toisaalta Merleau-Pontyn mukaan yksilö ei käännä esimerkiksi tuntoaistia näköhavainnoksi, vaan aistimukselliset käännökset syntyvät kehossa ja yksinkertaisesti ovat keho itse (Merleau-Ponty & Landes & Lefort 2012, 151).

Galeyevin mukaan synestesia on samankaltaisuuksien luontevaa havainnoimista, nonverbaalista ajattelua (Galeyev 1993; Galeyev 1999, 14.4.2026). Merleau-Ponty kirjoittaa aistilaatujen tekstuurien yhdenmukaisuudesta. Tuntuu kiehtovalta ja luontevalta ajatella aistien toimintaa eräänlaisena materiaalisuuksien käännöstyönä. Voisin kääntää värin ääneksi tai taidemaalari Paul Cézannen tapaan maalata hajuja. (Merleau-Ponty & Luoto & Roinila 2012, 66.) Pallasmaa siteeraa filosofi Jean-Paul Sartren pohdintaa taidemaalari Tintoretton maalauksesta: tuskan symboloimisen sijaan keltainen taivas “-- on tuska -- se on esineellistynyt tuska, joka on muuttunut taivaan keltaiseksi repeytymäksi --” (Sartre Pallasmaa & Heininen-Blomstedt 2017, 97 mukaan). Sartren kirjoitus kuvaa

hyvin kehollista ja materiaalista kokemustani: tuntuu lopulta liian ohuelta sanoa, että ääni vain symboloisi jotakin muuta, pikemminkin ääni on myös jotain muuta.

.

Synestesiasta luettuani alan ymmärtää paremmin ja paremmin sekä itseäni että monialaista työskentelyäni. Aisteille ja materiaaleille herkistyminen, kokonaisvaltaisuus, juuri oikeanlaisten äänten etsiminen, symboliikka, mielikuvat... Mieleeni nousee yhtäkkiä kuva epämääräisesti ovaalin muotoisesta, moniaistisesta ja assosiatiivisesta, alati muuntuvaisesta kokemus- ja ajatuspilvestä.

Seuraavassa kappaleessa esittelen ensin opinnäytteen taiteellisen osan eli Bliss-nykytanssiesityksen konseptia, prosessikulkua ja äänisuunnitteluprosessissa käytettyjä työkaluja, jonka jälkeen tutkiskelen moniaistista praktiikkaani.

4. BLISS

.

”Bliss on elämän ihmeellisyyden muistamista.
Se on olemassaolon moneuteen ja valotuksiin kiinnittymistä,
aamunkoista yöhön.

Bliss on esitys,
jossa tanssi, musiikki, materia ja valo sulautuvat yhteen.
Teoksessa syntymä, kasvu, vaihdokset ja hiipumiset limittyvät --”

-Anna Torkkel
(Torkkel Kiasma 14.4.2026 mukaan)

.

Yllä olevat sanat ovat poimintoja tanssitaiteilija-koreografi Anna Torkkelin kirjoittamasta Bliss-nykytanssiesityksen konseptista. Bliss-esityksessä koollekutsujana ja koreografina toimii tanssitaiteilija Anna Torkkel ja työryhmässä ovat lisäksi tanssijat Marika Peura, Tuija Lappalainen ja Mira Kautto, valosuunnittelija Kristian Palmu ja pukusuunnittelija Piia Rinne. Esityksen ensi-ilta oli Kiasma-teatterissa 29.10.2025. (Kiasma 14.4.2026.)

Bliss. Kuva: Hertta Kiiski 2025.

VUODENAJAT

Torkkelin konseptin mukaisesti Bliss syventyy päivän, vuoden tai elämän kiertoon, joka toimii näyttämötapahtumien yhteisenä syklisenä kehyksenä. Inspiroiduin välittömästi ottamaan oman suunnitteluni lähtökohdaksi vuodenajat. Bliss-esityksen valmis äänisuunnittelu koostuu kaikkienensa seuraavista osista:

Prologi

Kevät + Linnut

Kesä

Syksy = Lakastuminen + Ilta

Talvi

Epilogi = Uusi Kevät

Prologi ja Uusi Kevät rakentuvat suurimmaksi osaksi jo muiden osien sisältämistä, muokatuista äänimateriaaleista ja Syksyn Ilta on hioutunut vasta treenikauden aikana. Kesä-osa taas on Torkkelin kanssa aiemmin toteutetusta projektista käyttämättä jäänyt kappale muunneltuna. Opinnäytteen kirjalliseen osioon valikoidut osat ovat siis alleviivatut Kevät, Syksyn Lakastuminen ja Talvi. Jokaisesta valikoidusta osasta on esillä visuaalinen notaatio ja prosessiketju, mutta prosessien yhteneväisyyksien takia syvennyn seuraavassa Moniaistinen praktiikka -luvussa tarkemmin vain Kevät-osaan.

PROSESSIN KULUSTA

Olen työskennellyt Torkkelin kanssa vuodesta 2015 ja Bliss on neljäs isompi yhteistyömme. Uutta esitystä aloittaessa tapaan yleensä ensin Torkkelin kanssa kahdestaan ja hän avaa teoksen teemaa muutamien sanojen tai lauseiden. Käymme läpi ajateltuja kohtauksia ja niiden summittaista tempoa ja tunnelmaa: allegro, valoisa, kestollinen ja niin edelleen. Tapaamisen jälkeen aloitamme työryhmän yhteiset treenit ja työstän harjoituskaudella materiaalia eteenpäin välipäivinä itsekseni.

Yllä kuvattu kulku mukailee pääosin tähänastista kokemustani nykytanssiesitysten suunnitteluprosessista. Joskus koreografilla voi olla jo pidemmälle vietyjä ajatuksia äänestä, esimerkiksi tarkkoja tempoehdotuksia tai joku valmis musiikkikappale, minkä

hän haluaisi äänisuunnitteluun sisällyttää. Huomioitavaa on itselleni ollut kuitenkin se, että sanalliset työohjeet koreografilta tai työryhmältä ovat usein lyhyitä ja abstraktejakin. Täten esityksen äänisuunnittelussa suuri paino on usein suunnittelijan omalla visiolla ja ehdotuksella; miten hän aihetta tulkitsee ja äänellisesti toteuttaa. Lopulta valmis esitys muotoutuu liikkeen, puvun, tilan, valon ja äänen yhdistelmänä tietynlaiseksi kokemukseksi tietyssä ajassa.

Bliss-teoksessa päätimme kokeilla erilaista prosessikulkua: äänimateriaali tulisi olla pääpiirteissään valmiina ennen syksyn yhteisiä treenejä. Olenkin suunnitellut tässä opinnäytteessä käsiteltävien osien äänimateriaalin itsekseni kesän aikana lähtökohtana muistiinpanovihkooni kirjoitetut sanat ja Torkkelilta saatu esityksen alkukonsepti. Koen tuottaneeni äänimateriaalia hyvin vapaasti oman tulkintani kautta. Myös kehollinen kokemus äänestä rajoittui aluksi vain itseeni. Bliss-esityksen äänimateriaalin tuottamisvaihe onkin tanssiteokselle harvinaisen suunnittelijalähtöinen: ensin tuli äänimateriaali ja sitten vasta liike.

Torkkelin koreografisen ajattelun perustana on tanssiminen musiikkiin; tanssijan antautuminen musiikille (Torkkel Mad House Helsinki 14.4.2026, mukaan). Musiikki tai äänimateriaali on siis suuressa roolissa mahdollistamassa ja tukemassa tanssin tapahtumista. Kokemus äänimateriaalin tanssittavuudesta tuli ilmi vasta työryhmän yhteisten treenien alettua. Myös osien tarkemmat kestot ja kokonaisdramaturgia hioutuivat lopulliseen muotoonsa vasta treenikaudella. Tämän opinnäytteen tarkastelukohde on kuitenkin äänimateriaalin tuottamisen prosessi ennen työryhmän yhteisiä treenejä.

Vaikka työryhmä ei olekaan ollut läsnä tässä opinnäytteessä käsiteltävässä äänimateriaalisen tuottamisen prosessissa, ajattelen, että subjektiivisen tuntemuksellisuuden kautta äänimateriaaliin voinee silti muodostua yhteisöllisestikin koettavaa moniaistisuutta. Yleisökokemukseen liittyen mediatutkimuksen professori Patricia Pisters siteeraa elokuvaohjaaja Sergei Eisensteinia: ”-- art -- turns the spectator back to the sensory thinking stage --” (Eisenstein Pisters 2018, 73 mukaan).

Daksofonin, monokordin, vesiharpun ja urkupillin äänityksiä.

TYÖKALUISTA

Jotta tavoittaisin moniaistista (mieli)kuvaani juuri oikealla tavalla vastaavan äänen, pitää käyttämäni äänityökalujen olla hyvin muunneltavia. Olenkin työskennellyt äänisuunnitteluprojekteissa ihmisääntä ja satunnaisia akustisperäisiä sampleja eli nauhoitettuja äänipätkiä lukuun ottamatta miltei pelkästään vapaasti muokattavissa olevan ohjelmistopohjaisen elektronisen äänen parissa. Lähtökohtaisena teknisenä työkaluna Bliss-teoksen äänisuunnittelussa toimii Ableton Live -musiikkiohjelmisto. Ohjelmiston käyttö mahdollistaa materiaalin muokkaamisen juuri sellaiseksi kuin haluan: siirtelen ja leikkelen äänipalasia, nostan tai lasken äänenkorkeutta, automatisoin efektejä ja suosin paljon LFO:ta eli lisään ääniin orgaanisuutta tuovaa aaltoliikettä.

Bliss-teoksessa hyödynnän ensimmäistä kertaa useita eri akustisia soittimia. Rakentelin keväällä 2025 jo ennen äänimateriaalin tuottamisen prosessin alkua pieniä yksinkertaisia tee-se-itse-soittimia: muovia ja puuta olevan huilun, säilykepurkista tehdyn vesiharpun ja puusta veistetyn daksofonin. Haluan kuitenkin, että voin halutessani muunnella myös akustisten soitinten ääniä, joten aloitin koko äänisuunnitteluprosessin nauhoittamalla akustisia soittimia samplereihin. Näin loin musiikkiohjelmiston jo sisältämien äänien lisäksi tietokoneelle omia, midikoskettimilla soitettavia instrumentteja. Samplereiden

avulla akustisten soitinten käyttömahdollisuudet laajenevat rajattomiksi: niiden ääntä voi soittaa sellaisenaan tai vaihtoehtoisesti muokata ja efektoida loputtomiin. Innostuin tekemään sampleita miltei kaikista omistamistani akustisista soittimista. Edellä mainittujen soitinten lisäksi äänitin erilaisia savipillejä, messinkisiä pieniä kelloja, messinkitorvea, monokordia, urkupilliä ja rikkinäistä huuliharppua.

5. MONIAISTINEN PRAKTIIKKA

.

“ut pictura poesis”
 (“as is painting so is poetry”)

-Horace’s *Ars Poetica*, c. 19 BCE
(Horace Loh 2023, 80 mukaan)

.

Aiemmissä kappaleissa olen käsitellyt ihmisen moniaistista, subjektiivista olemusta ja synesteettisiä taipumuksia. Esimerkiksi äänisuunnittelua ei siis luoda mielellä, vaan kokonaisvaltaisesti keholla. Ääni värähtelee moniaistisesti ihossa ja kehossa, tuo mieleen henkilökohtaisia muistoja ja havainnoiteja.

Tässä kappaleessa esittelen kirjoitusprosessin aikana löydettyä moniaistista sana-(mieli)kuva-ääni-praktiikkaani. Käytän esimerkkinä seuraavaksi esiteltävää Kevät-osaa ja sen Säteet-äänielementtiä.

KEVÄT

aamu, sarastus, kevät, herääminen, syntymä, allegro, valonsäde, itu, tosi nopea, puhdas, viaton, kevyt, vesipurot, rytmi, tekno, YLÖSPÄIN!

TRAKTORI

SÄTEET

KARNEVAALI

KEVÄTPURO

TANNER

PUNK!

5.1. SANA

Äänimateriaalin tuottamisen ensimmäisessä vaiheessa tarkastelen esityksen alkukonseptia, eli tässä tapauksessa Torkkelin lausumia sekä yhteisen keskustelun aikana heränneitä muistiinpanovihkoon kirjoittamiani sanoja. Kevät-osan sanalähtökohdat ovat:

aamu, sarastus, kevät, herääminen, syntymä, allegro, valonsäde, itu, tosi nopea, puhdas, viaton, ilo, hurmio, kevyt, vesipurot, rytmi, tekno, YLÖSPÄIN!

Osa sanoista välähtää mielessäni ohi nopeasti. Jotkut sanat alkavat resonoida minussa ja mieleeni alkaa nousta henkilökohtaisia tunnemuistoja.

5.2. (MIELI)KUVA

Toisessa vaiheessa alan assosiatiivisesti yhdistää sanoihin erilaisia mielikuvia; henkilökohtaisia tunteita, muistoja, (valo)kuvia, värejä ja käsitteitä. Kevät-osan lähtösanoja maistellessani mieleeni välähtää tuttu, tunnelatautunut muisto vuosien takaisesta keväästä, josta minulla sattuu olemaan myös valokuva. Kuvassa on laaja maisema mutaisesta pellostä, jota peittää osittain lumi ja jää. Peltoa reunustaa musta puurivistö. Puiden tummuutta vasten erottuvat auringon voimakkaat valkoiset *valonsäteet*, jotka heijastuvat sokaisevan kirkkaasti pellon keskellä olevaan sulaneeseen lätäkköön. Kuva tiivistää kevään olemukseen mieltämäni kaksijakoisen tunnelman: raa'an valon virittämä energia ja toisaalta ylikuormittunut nääntymys.

Kevät-mielikuva.

Assosiaatiota väitöskirjassaan käsittelevä kirjailija Olli Jalonen toteaa, että usein visuaalisena kuvattu mielikuva on todelliselta olemukseltaan moniaistinen (Jalonen 2006, 215). Tarkemmin ajateltuna Kevät-mielikuva onkin hyvin kehollinen: virittyneen mielentilan lisäksi aistin aamun kylmistä iltapäivän kuumiksi muuttuvat auringonsäteet, sulavan lumen ja jään tuoksun sekä hällisevän, touhukkaan äänimaiseman. Jalosen mukaan mielikuvien lähtökohtina ovat usein lapsuudesta nousevat henkilökohtaiset ja tärkeät ”elämysten maisemat”; uudemmatkin mielikuvat ovat usein vain ”primääriin variaatioita” (Jalonen 2006, 214). Tuntuu, että itsekkin palaan samoihin mielikuviin yhä uudelleen ja uudelleen.

5.3. ÄÄNI

.

”I started seeing visuals in my head.
The song turned into a painting
and all the knobs were my color choices.”

-Kathleen Hanna
(Hanna 2024, 93)

.

Kolmannessa ja viimeisessä vaiheessa (mieli)kuvista alkaa korostua elementtejä, joita alan hahmottaa ääninä. Tässä vaiheessa muuttuu ”irreaalinen reaaliseksi, näkö- kuulo- ja jopa kosketusaistein havaittavaksi”, kuten Jalonen siteeraa runoilija P. Mustapäätä (Mustapäätä Jalonen 2006, 214 mukaan). Etsin mielikuvaelementtejä vastaavia, juuri mielestäni niihin sopivia ääniä musiikkiohjelmiston, instrumenttien ja samplepankkien avulla. Ääniä etsiessäni ja luodessani tunnustelen moniaistisesti äänten materiaalisuutta: dynamiikkaa, muotoa, sävyjä, rytmikkaa ja esteettistä kiinnostavuutta.

Kevät-osassa mieleeni hahmottuu kuusi erilaista äänielementtiä: Säteet, Traktori, Karnevaali, Kevätpuro, Tanner ja Punk! Syntetisaattorilla soitettu Säteet kuvaa nimensä mukaisesti auringonsäteitä. Vanha pätkitty ääninauhoite eli Traktori on dynaamisen kevään eteenpäin työntävä, näännyttäväkin voima, jota Karnevaalin iskevät värikkäät rytmielementit entisestään korostavat. Kevätpuron syntetisaattoriarpeggiot kuvailevat jäänsinisiä, nopeasti juoksevia *vesipuroja*, ja syntetisaattoribasso Tanner maadoittaa

kehoa mullanruskeana ja muhkeana. Viimeisenä elementtinä häiriöääniltä kuulostava Punk! ilmaisee kevääseen liittyvää värikästä, hälyisää ja virittyntä tunnelmaa. Tutkiskelen tarkemmin Säteet-äänielementin tuottamisen prosessia.

.

SÄTEET

Kapeat kalpeat auringonsäteet
kiemurtelevat ujoina maahan
pikkuhiljaa voimistuen ja kellastuen.

Virtuaalisella analogisella syntetisaattorilla soitettuja
erittäin korkeataajuisia, kirkkaita, heleitä glissando-ketjuja.

.

Prosessiketjun ensimmäisessä vaiheessa esitellyistä Kevät-osan muistiinpanojen sanoista mielessäni korostuu erityisesti *sarastus*, *valonsäde* ja *itu*. Sanoista nousee mieleeni valon lisääntyminen, jonkun kasvaminen ja *nopeutuva* tahti. Valkoiset auringonsäteet ja kirkas valo ovat konkreettisesti läsnä myös Kevään valokuvamuistossa.

Alan hahmottaa mielessäni valonsäteitä pitkinä, liukkaina, *kevyinä* ja ohuina säteilevinä nauhoina. Liukkaista nauhoista mieleeni tulee virtuaaliseen analogiseen syntetisaattoriin jo aikaisemmin tekemäni ääni, joka on siniaaltomainen eli harmonisesti yksinkertaisen puhdas, taipuisa, kirkas, glissandomaisesti ylös ja alas liikkuva. Pikkuhiljaa syntetisaattoriäänien filteriä avaamalla äänit voimistuvat eli harmoniat alkavat kerrostua: samalla säteet paksuuntuvat ja muuttuvat mielessäni kylmän valkoisista keltaisiksi ja lämpimämmiksi.

Huomaan ajattelevani äänielementtejä synesteettisesti: yhdistän ääniä väreihin ja muotoihin. Estetiikan sijaan keskityn ajattelemaan (mieli)kuvan ja äänen materiaalista suhdetta. Jonkin asian, tässä tapauksessa keväisen auringonsäteen olemus on mielessäni tietynlaista materiaalisuutta edustava: esimerkiksi liukas, kirkas, pitkä, kevyt, nauhamainen, kylmä, valkoinen. Oikeanlainen ääni vastaa materiaalisuudeltaan haettua mielikuvaa. Ajatus mukailee Galeyevin ja Merleau-Pontyn huomioita samankaltaisuuksien havainnoimisesta (Galeyev 1993, 14.4.2026; Merleau-Ponty & Luoto & Roinila 2012, 66). Huomaan hahmottavani äänen kankaan lailla hyvin haptisena

materiaalina: mietin, miltä ääni kehossani tuntuu ja miltä se ”sieluni silmillä” eli mielikuvassani näyttää.

ÄÄNI JA TUNTOINEN MUOTO

Säteet-äänielementissä pitkä, ohut ja nauhamainen muoto yhdistyy pitkään, ohueen ja sileään ääneen. Auringonsäteen mukaisesti ääni on läpätunkeva ja katkeamaton. Valokuvassa säteet laskeutuvat suorana taivaasta maahan: äänielementin sävelet taas kiertelevät ylös ja alas mukaillen enemmän kuvataiteilija Essi Kuokkasen Aurinko silittelee kukkia -maalauksen nauhamaisia, orgaanisesti kaareutuvia auringonsäteitä (*Aurinko silittelee kukkia* 2024).

Muotoa pohtiessa tunnustelen äänen dynaamista olemusta kehollisesti: onko ääni esimerkiksi hidas ja rauhoittava vai nopea ja energisoiva. Säteet-elementin ääni on alussa kevään ensimmäisten säteiden mukaisesti kohmeisen hidas. Pikkuhiljaa se nopeutuu ja yhdistyy tunnelmaltaan Kevät-muiston energiseen virittyneisyyteen.

Keholliseen tuntoisuuteen liittyy painon kokemuksen hahmottaminen. Äänen korkeuden ja painavuuden välillä onkin havaittu kokemuksellisia yhtäläisyyksiä; esimerkiksi matala ääni assosioituu raskaaseen ja korkea ääni kevyeen tuntemukseen (Galeyev & Vanechkina, 21.4.2026). Säteet-elementti tuntuu korkeataajuisena hyvin kevyeltä, ylimmissä taajuuksissa miltei painottomalta.

ÄÄNI JA TUNTOINEN VÄRI

Mielessäni keväisen Säteet-äänielementin tuli olla kylmän valkoisesta lämpimämmän keltaiseen muuttuva. Ajattelen valkoisen äänen kirkkaana, yksinkertaisena, puhtaana ja korkeataajuisena. Keltaiseksi muuntuakseen ääntä pitää paksuntaa: siihen pitää lisätä hieman lämpöä eli säröä ja harmonisia kerrannaisia. Keltainen soi mielessäni kuitenkin edelleen melko korkeataajuisena.

Huomaan, että valkoinen väri yhdistyy symbolisesti mielessäni painottomuuden lisäksi ilmaan, kylmyyteen ja taivaaseen; keltainen taas aurinkoon, lämpöön ja liekkiin. Sekä

Galeyev että Ruismäki esittelevät ääniin liittyviä, hyvin yksilökohtaisia väritulkintoja ja viittaavat metaforiseen kokemukseen (Galeyev & Vanechkina, 21.4.2026; Ruismäki 1999). Värien kohdalla liikutaankin hyvin subjektiivisella alueella: esimerkiksi eri kulttuureissa värejä hahmotetaan eri tavoin, kuten filosofi Juha Himanka muistuttaa fenomenologiaa käsittelevässä kirjassaan (Himanka 2002, 165-168).

KONSEPTUAALISUUDESTA

Bliss-esityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessissa merkityksellisimmiksi nousevat henkilökohtaiset konseptini: mielikuvani keväästä vuodenaikana on vahvasti väritynyt aistiherkkyyksien ja vuosittain potemani kevätväsämyksen kautta. Lähtösanoissa on kuitenkin mainittu myös *ilo*, *hurmio* ja *YLÖSPÄIN!* Huomaankin pohtivani äänimateriaalin tuottamisen prosessin aikana jokaisen vuodenajan konseptia myös yleisemmällä, kulttuurisidonnaisellakin tasolla. Vuodenajat ovat jo lähtökohtaisesti hyvin merkityksillä ladattu ja paljon tulkittu aihe. Kevät-osan kohdalla mietin, miten kevät esiintyy ihmisten puheissa yleisesti: se on valoisa, energinen ja kovasti odotettu. Nämä pohdinnat vaikuttanevat esimerkiksi Säteet-elementin kohdalla iloiseen, jopa hurmiolliseen melodiakulkuun.

.

Lopulta aistien välinen, henkilökohtaisista lähtökohdista asioita tulkitseva käännoistyö on tehty. Alkusanoista nousseiden (mieli)kuvien, (mieli)kuvista korostuneiden elementtien ja elementtejä materiaalisesti vastaavien äänien myötä olen moniaistisesti tunto-, kuulo- ja näköaistia hyödyntäen löytänyt juuri minulle oikeanlaisilta tuntuvat äänielementit.

SYKSY

syksy, ilta, aikuisuus, moderato, lakastuminen, muuttuu hidastuu sähköistyy..., pulssi, rauha, pelottavuus?, upottaa pehmeästi sisäänsä?, lämpimästä kylmenee, hidastuu....., tuulee, alitajunta, pimenee, DECAYyyyyy, kukkien kuoleminen

LAKASTUMINEN

LAKASTUMINEN

50 - 20 bpm

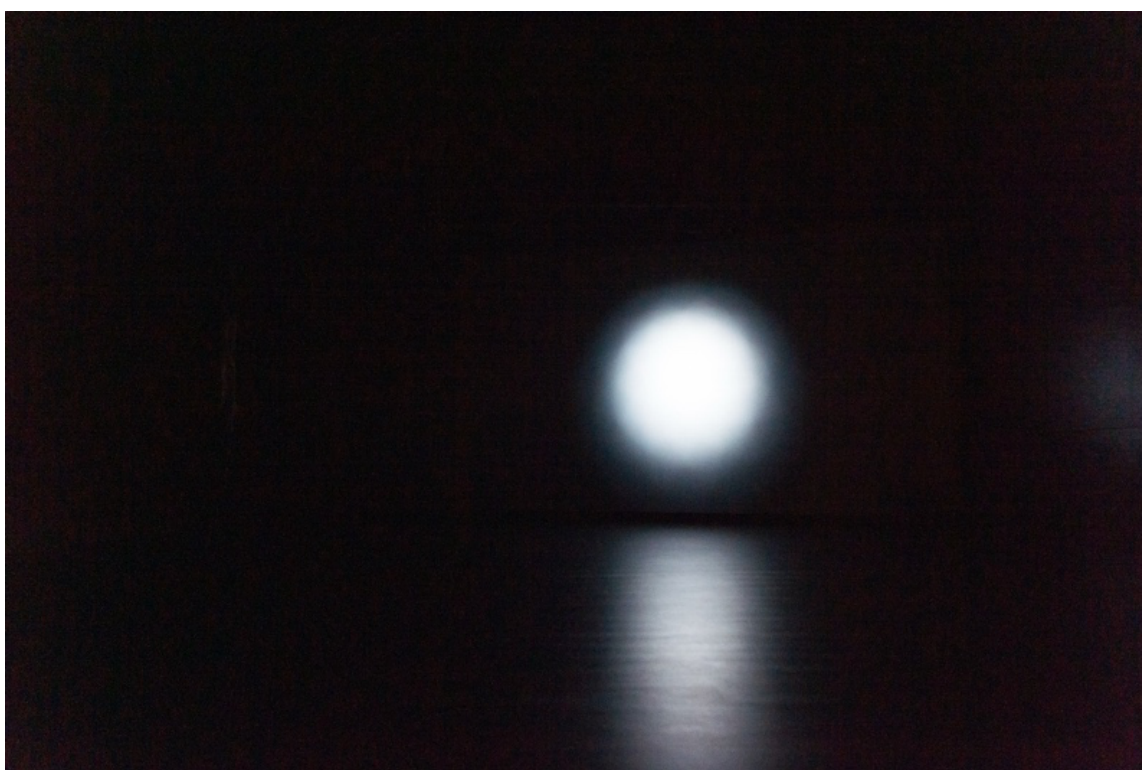
6 min 20 s

Epätoivoinen, valtava pimeys
laskeutuu ylleni ja
vaivun maahan.

Lentokonemaisia, painostavia synterisaattoriääniä
nousee ja laskee erittäin hitaasti,
päätyen hiljaisuuteen.

Bliss / Lakastuminen. Kuva: Eva-Liisa Orupöld 2025.

6. PÄÄTELMIÄ

.

”Jokaiseen matkaan liittyvä ensimmäinen mysteeri on seuraava:

-- Miten saavutin ikkunan, seinät, takan, huoneen itsensä;
miten satunkin olemaan tämän katon alla
ja tämän lattian päällä?”

-Louise Bogan: Journey Around My Room
(Bogan Ackerman & Heikinheimo 1991, esipuhe mukaan)

.

Tämän opinnäytteen tarkoitus on ollut oppia ymmärtämään syvällisemmin omaa praktiikkaani eli tutkija Annette Arlanderia mukaillen sanallistaa työskentelyyni liittyvää hiljaista tietoa (Arlander 2013, 16). Tutkimusta on tehty reflektoiden ja analysoiden Bliss-nykytanssiesityksen äänisuunnitteluprosessia eli Arlanderin tekstissään esille nostamien filosofi Tuomas Nevanlinnan ajatusten mukaisesti taiteellisen teoksen avulla (Arlander 2013, 11). Kirjoitusprosessin alussa kuvailin työskentelyäni intuitiiviseksi: koin etsiväni minulle oikeanlaisia ääniä. Tutkimuskysymykseni kuului: miten moniaistisuus ilmenee Bliss-nykytanssiesityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessissa?

LÖYDÖKSIÄ

Aineistoa eli Bliss-esityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessia reflektiivisesti tutkittua ilmenee, että praktiikkani koostuu moniaistisesta prosessiketjusta, jossa sanoista syntyy (mieli)kuvia ja (mieli)kuvista ääniä. Bliss-esityksen äänimateriaalin tuottamisen prosessi tapahtuu samankaltaisia materiaalisuuksia etsien moniaistisena käännöstyönä.

Moniaistisuuden ja synestesian olemassaolo on suuri selkiyttävä havainto suunnitteluprosessistani selittäen ehdotonta ajattelua äänien tietynlaisuudesta. Olen kokenut sopivien äänien etsimiseen liittyvän miltei absoluuttisen varmuuden luotettavana reittiohjeena loputtomien äänivaihtoehtojen kartalla. Nyt ymmärrän, että nämä sisäiset ohjeet muodostuvat osaksi materiaalisen moniaistisuuden avulla.

Omaan suunnitteluprosessiin syvälinen paneutuminen on tuntunut erittäin merkitykselliseltä ja hedelmälliseltä prosessilta. Aiemmin pelkästään intuitiivisena näyttäytynyt taiteellinen työskentelyni sisältääkin selkeitä, toistuvia prosesseja. Jatkossa voin ottaa moniaistisuuden huomioon paremmin ja tietoisesti aloittaa äänimateriaalin suunnittelun etsimällä kiinnostavan (mieli)kuvan, tuoksen tai vaikkapa kankaan tunnun. Ajattelen, että äänen hahmottaminen lähtökohtaisesti moniaistisena voi tehdä äänisuunnittelun prosesseista kokonaisvaltaisempia; samalla myös työryhmän ja yleisön kehollinen kokemusta äänestä voinee vahvistua.

Välillä prosessiketjut ovat Bliss-esityksestä poikkeavia: joskus löydetty äänimateriaali saattaa olla valmis kappale tai toisaalta joskus työryhmä on enemmän mukana äänen ideointiprosessissa. Esimerkiksi viimeisenä esitellyssä Syksyn Lakastuminen-osassa lähtösana *decay* realisoituu (mieli)kuvan sijaan moniaistisessa kokemuksessa eli loppusyksyisellä pimeällä metsäkävelyllä. Oletankin, että praktiikkani prosessiketju on joustava, aina kulloisenkin projektin myötä eri painotuspisteitä saava, moniaistinen, assosiatiiivinen menetelmä.

AISTISUUS

Otsikossa sana ”moni” on suluissa. Moniaistisuutta ja synestesiaa tutkittuani ajattelen aistisuuden olevan osa jokaisen elollisen perustavanlaatuista, persoonallista olemusta. Ei ole monimutkaista, ihmeellistä ja poissulkevaa moniaistisuutta, on vain meille kaikille elollisille olennainen, moninainen aistisuus.

Vapaasti suomentaen Loh ehdottaa väitöskirjassaan intersektionaalista neuroqueer-esteettistä paradigman muutosta: fenomenologisen kokemuksellisuuden sisällyttäminen semantiikan käsitteeseen (Loh 2023, 93) ”lisäisi myötätuntoista vuorovaikutusta toiseuden kanssa” (Loh 2023, 173). Pallasmaa kirjoittaa ihmisen kehollisen olemassaolon ennakkoluulottomasta ymmärryksestä arvokkaan elämän edellytyksenä (Pallasmaa & Heininen-Blomstedt 2017, 15). Ajattelen, että ruumiillisen kokemuksen laajempi tunnustaminen ja aistisuuden syvällisempi ymmärtäminen toisi meidät ihmisinä lähemmäs kaikenlaisen elollisuuden hienovaraista havaitsemista ja empaattista arvostamista.

Loh nostaa väitöksessään esille myös ajatuksia kvanttiteorian syntymisestä ja sen vaikutuksesta ihmisen hahmotuskykyyn sekä tieteissä että taiteissa. Tutkimme ihmisen käyttäytymistä usein klassisen fysiikan säännöillä, vaikka aivomme ajattelun mahdollistavat osaset ovat alle nanometrin kokoisia. (Loh 2023, 119-120, 183.) Synestesiasta pohdittaessa liikutaan väistämättä materiaalisen ja immateriaalisen välillä, klassisen maailman ja kvanttimaailman välillä (Loh 2023, 182-183.) Emme oikeasti vieläkään täysin tiedä, mitä mikropartikkelin maailmassa tapahtuu. Mystiseltä tuntuvat asiat voivat olla kvanttifysiikan omalaatuisia lakeja.

KRITIIKKIÄ JA UUSIA KYSYMYKSIÄ

Pyrkimyksenäni on ollut tarkastella Bliss-esityksen äänimateriaalin syntyprosessia mahdollisimman kokemuksellisesti ja aidosti. Kriittisesti koko prosessia pohtiessani kuitenkin huomaan, että tarkastelun kohteena on ollut Himankan kirjan mukaisesti nykyisuuden sijaan nykyistetty, tapahtumien mielikuvallinen versio. Täten kokemuksellisuuden kuvaus ei täyttäne täysin fenomenologista lähtökohtaa; asioiden läsnä olemisen sijaan olen reflektoinut tapahtumia muistiinpanojen avulla. (Himanka 2002, 141-144.) On myös aiheellista miettiä, kuinka hyvin sanoilla voi ylipäättään ilmaista kokemuksellista, aistista asiaa. Kuten filosofi Erin Manning sen ilmaisee: ”-- to know it is to feel it” (Manning 2009, 214). Toivon kuitenkin välittäneeni aistisuuden kokemuksia kirjallisen formaatin mahdollistamissa rajoissa.

Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa pohtia (äänen) aistisuutta esityskontekstissa työryhmän ja/tai yleisön kokemuksen kautta: ovatko kokemukset yhteneväisiä omien tunteuksieni kanssa ja jos ovat, niin missä mittakaavassa? Tutustuin vasta kirjoitusprosessin loppuvaiheessa jälkistrukturalismiin sekä symboliikan ja synestesian yhteyteen aivoissa. Kokemuksellisuuteen liittyvä henkilökohtainen tulkinnallisuus jäi mietityttämään; symboliikan ja synestesian semanttinen yhteys voisi toimia jopa jatkotutkimuksen aiheena.

LÄHTEET

Opinnäytteen kirjallisessa osassa esiintyvät kursivoidut sanat ovat poimintoja muistiinpanovihostani, jonka merkinnät perustuvat sekä koreografi Anna Torkkelin kanssa käytyihin keskusteluihin että omiin pohdintoihini.

Sitaatit ja kirjoitukset, joissa ei lue tekijän nimeä, ovat itse kirjoittamiani.

Kuvat, joissa ei lue kuvaajan nimeä, ovat itse ottamiani.

.

Ackerman, Diane & Heikinheimo, Seppo. 1991. *Aistien historia*. Juva: WSOY.

Anttila, Pirkko. 1996. *Tutkimisen taito ja tiedonhankinta: Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet*. Helsinki: Akatiimi.

Arlander, Annette. 2013. ”Taiteellisesta tutkimuksesta.” *Lähikuva*-aikakausilahden artikkeli. Haettu 14.4.2026. <https://journal.fi/lahikuva/article/view/119930/71293>

Aurinko silittelee kukkia. 2024. Essi Kuokkanen. Pastelli paperille, tammikehys.

Chemero, Anthony. 2018. “Synergy and Synaesthesia.” Teoksessa *Mirror-Touch Synaesthesia: Thresholds of Empathy with Art*, toim. Daria Martin, 177-190. New York: Oxford University Press.

Cytowic, Richard. 1995. “Synesthesia: Phenomenology and Neuropsychology - A Review of Current Knowledge.” Verkkoartikkeli. Haettu 14.4.2026. https://www.researchgate.net/publication/247690692_Synaesthesia_Phenomenology_and_neuropsychology

Dewey, John & Immonen, Antti & Tuusvuori, Jarkko S. 2010. *Taide kokemuksena*. Tampere: Niin & näin.

Galeyev, Bulat. 1993. “The problem of synaesthesia in the arts.” *Languages of Design*-lehden nro 1 artikkeli, 201-203. Haettu 14.4.2026. http://prometheus.kai.ru/probl_e.htm

Galeyev, Bulat. 1999. “Synaesthesia is not a psychic anomaly, but a form of non-verbal thinking. Verkkosivu. Haettu 14.4.2026. http://prometheus.kai.ru/anomal_e.htm

Galeyev, Bulat & Vanechkina, Irina. ”‘Color Hearing’ and ‘Affect Theory’ (with respect to tonality semantics study).” Verkkosivu. Haettu 21.4.2026. http://prometheus.kai.ru/affect_e.htm

- Hanna, Kathleen. 2024. *Rebel girl: My life as a feminist punk*. Iso-Britannia: William Collins.
- Himanka, Juha. 2002. *Se ei sittenkään pyöri: Johdatus mannermaiseen filosofiaan*. Helsinki: Tammi. Pdf-kirja. Haettu 17.4.2026. <https://juhahimanka.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/08/sesp1kok.pdf>
- Jalonen, Olli. 2006. *Hitaasti kudotut nopeat hetket: Kirjoittamisen assosiaatiosta 1900-luvun suomalaisessa proosassa*. Keuruu: Otava, 2006.
- Kiasma. "Anna Torkkel ja työryhmä: Bliss." Museon verkkosivu. Haettu 14.4.2026. <https://kiasma.fi/esitykset/anna-torkkel-ja-tyoryhma-bliss/>
- Loh, Vanessa. 2023. "Impossible Art: Synesthesia, sensory mimesis, and the emergence of cross-modal works of modern art and literature." Väitöskirja. Haettu 14.4.2026. <https://scholarshare.temple.edu/server/api/core/bitstreams/57a04788-23b2-4bf4-b73e-468cf43499ff/content>
- Mad House Helsinki. "Haastattelussa: Anna Torkkel" Organisaation verkkosivu. Haettu 14.4.2026. <https://www.madhousehelsinki.fi/ajankohtaista/haastattelussa-anna-torkkel>
- Manning, Erin. 2009. *Relationescapes: Movement, art, philosophy*. Iso-Britannia: The MIT Press. E-kirja. Haettu 16.4.2026. https://encountersproject.eu/wp-content/uploads/2024/07/Manning_Relationescapes.pdf
- Martin, Daria, toim. 2018. *Mirror-Touch Synaesthesia: Thresholds of Empathy with Art*. New York: Oxford University Press.
- Massumi, Brian. 2018. "The Art of Relational Body: From Mirror-Touch to the Virtual Body." Teoksessa *Mirror-Touch Synaesthesia: Thresholds of Empathy with Art*, toim. Daria Martin, 191-209. New York: Oxford University Press.
- Merleau-Ponty, Maurice & Landes, Donald A. & Lefort, Claude. 2012. *Phenomenology of Perception*. Iso-Britannia: Routledge.
- Merleau-Ponty, Maurice & Luoto, Miika & Roinila, Tarja. 2012. *Filosofisia kirjoituksia*. Helsinki: Nemo.
- Naukkarinen, Ossi. 2009. "Joutomaalta keskikaupungille – miten esteettisyys sopeutuu arkeen?" Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu. Haettu 14.4.2026. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/4c631303-3567-43e8-bb17-ec46d2be6190/content>
- Nissilä, Lasse. 2001. "Synestesia – Tietoisuuden mielikuvat. Synestesian ja sen musiikillisten yhteyksien laadullinen tarkastelu." Musiikkikasvatuksen pro gradu -työ, Oulun yliopisto, Oulu. Haettu 14.4.2026. https://www.lassenissila.net/dmdocuments/Gradu_Lasse_Nissila.pdf

Pallasmaa, Juhani. 2012. ”Aistien maisemat – kehollisuus ja aistien ykseys.” Teoksessa *Aistit, uni, rakkaus: Kaksitoista katsetta Kaija Saariahoon*, toim. Hako, Pekka, 31-56. Helsinki: Lurra Editions.

Pallasmaa, Juhani & Heininen-Blomstedt, Kirsi. 2017. *Ajatteleva käsi: Arkkitehtuurin eksistentiaalinen ja ruumiillinen viisaus*. Helsinki: ntamo.

Pallasmaa, Juhani & Heininen-Blomstedt, Kirsi. 2016. *Ihon silmät – arkkitehtuuri ja aistit*. Helsinki: ntamo.

Pisters, Patricia. 2018. “Orchestration of the Senses in Yellow: Eisenstein’s Fourth Dimension, Memory, and Mirror-Touch Synaesthesia” Teoksessa *Mirror-Touch Synaesthesia: Thresholds of Empathy with Art*, toim. Daria Martin, 71-90. New York: Oxford University Press.

Pohjannoro, Ulla. 2013. *Sävellyksen synty: Tapaustutkimus säveltäjän ajattelusta*. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Väitöskirja. Haettu 14.4.2026.
<https://taju.uniarts.fi/server/api/core/bitstreams/aebd6646-0085-4ffb-ba45-89d4590b295c/content>

Ruismäki, Heikki. 1999. ”Elämää äänissä, väreissä ja tunnelmissa. Tapaustutkimus synesteettisistä kokemuksista.” Artikkelin abstrakti. Haettu 14.4.2026.
https://www.mv.helsinki.fi/home/hruismak/julkaisut_files/synestesia2.pdf

Saariaho, Kaija. 2005. ”Muutama ajatus konsertoista.” Teoksessa *Elektronisia unelmia: Kirjoituksia Kaija Saariahon musiikista*, toim. Anne Sivuoja-Gunaratnam (Kauppala). 19-21. Helsinki: Yliopistopaino.

Trower, Shelley. 2012. *Senses of Vibration: A History of the Pleasure and Pain of Sound*. New York: Continuum.